

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

Ръководство по член 18
от Европейската конвенция
за правата на човека

Обхват на допустимите
ограничения на правата

Актуално към 31 август 2018 г.

Настоящият превод от английски език е осъществен от Българския хелзинкски комитет и се публикува след съгласуване със Съвета на Европа и с Европейския съд по правата на човека. Българският хелзинкски комитет носи изключителна отговорност за превода.

Това ръководство е подготвено от Дирекцията на юрисконсулта и не обвързва Съда; то може да претърпи редакционни изменения. Юрисконсултът благодари на Флорис Тан, кандидат-докторант в юридическия факултет на Лайденския университет, Нидерландия, за ценния му принос към подготовката на това ръководство.

Оригиналът на ръководството е на английски език. То е публикувано първоначално през април 2018 г. Ръководството ще се обновява периодично с развитието на практиката. Тази актуализация е към 31 август 2018 г.

Ръководствата по съдебната практика са достъпни за изтегляне на www.echr.coe.int (Case-law – Case-law analysis – Case-law guides). За актуални публикации моля следвайте Туитър профила на Съда на <https://twitter.com/echrpublication>.

© Council of Europe/European Court of Human Rights, 2018

Съдържание

Бележка към читателите	4
I. Увод	5
II. Обхват	6
A. Акцесорният характер на член 18.....	6
B. Приложимост на член 18.....	6
C. Примери за прилагане на член 18 съвместно с други материалноправни разпоредби	7
D. Твърдения за скрити цели, разгледани по други разпоредби на Конвенцията	7
E. Кога се прилага член 18	8
III. Цел на ограниченията	8
A. Понятието за „скрита цел“	9
B. Ограничения, прилагани единствено със скрита цел	9
C. Ограничения, преследващи множество цели	12
1. Общи принципи.....	12
2. Примери.....	13
IV. Проблеми с доказването	14
A. Общи стандарти на доказване.....	14
B. Твърдения за политически цели.....	16
C. Доказателства, водещи до установяване на нарушение на член 18.....	17
1. Преки доказателства.....	17
2. Косвени доказателства	17
D. Недоказани жалби.....	19
Списък на цитираните дела	23

Бележка към читателите

Настоящото ръководство е част от поредицата ръководства по съдебната практика, публикувани от Европейския съд по правата на човека (наричан по-нататък „Съдът“, „Европейският съд“ или „Страсбургският съд“), за да информират практикуващите юристи за най-важните решения на Страсбургския Съд.* Това конкретно ръководство анализира и резюмира съдебната практика по член 18 от Европейската конвенция за правата на човека (наричана по-нататък „Конвенцията“ или „Европейската конвенция“) към 31 август 2018 г. Читателите ще открият ключовите принципи в тази сфера и относимите прецеденти.

Цитираната съдебна практика е подбрана сред водещите, важни и/или скорешни решения.**

Решенията на Съда служат не само за решаване на конкретните дела, образувани пред Съда, но в по-общ план – за поясняване, гарантиране и развитие на нормите, установени с Конвенцията, допринасяйки по този начин за спазването от държавите членки на техните задължения, приети като страни по Конвенцията (*Ireland v. the United Kingdom*, 18 January 1978, § 154, Series A no. 25, и, по-наскоро, *Jeronovičs v. Latvia* [GC], no. 44898/10, § 109, 5 July 2016).

Мисията на системата на Конвенцията е да разреши проблемите, възникващи на почвата на публичната политика, в обществен интерес, издигайки по този начин общите стандарти за защита на правата на човека и разпространявайки практиката по правата на човека сред държавите – страни по Конвенцията (*Konstantin Markin v. Russia* [GC], 30078/06, § 89, ECHR 2012). Съдът е подчертавал ролята на Конвенцията като „конституционен инструмент на европейския обществен ред“ в сферата на правата на човека (*Bosphorus Hava Yolları Turizm ve Ticaret Anonim Şirketi v. Ireland* [GC], no. 45036/98, § 156, ECHR 2005-VI).

Това ръководство съдържа препратки към ключови думи за всеки цитиран член на Конвенцията и нейните допълнителни протоколи. Правните въпроси, с които всяко дело се занимава, са резюмирани в [List of keywords](#), избрани от речник на термини, взети (в повечето случаи) директно от текста на Конвенцията и нейните протоколи.

Базата данни [HUDOC database](#) с практиката на Съда позволява търсенията да се извършват по ключови думи. Търсенето с тези ключови думи позволява да се намери група документи с подобно правно съдържание (мотивите и заключенията на Съда по всяко дело са обобщени чрез ключовите думи). Ключови думи за отделни дела могат да се намерят чрез кликане върху етикета Case Details в HUDOC. За допълнителна информация относно базата данни HUDOC и ключовите думи моля вижте [HUDOC user manual](#).

---

* В английския оригинал става дума за *judgments* и *decisions*. В първия случай се имат предвид актове на Съда, с които се решава спорът както по допустимост, така и по същество. Във втория случай се имат предвид актове както на Съда, така и на Комисията, които в повечето случаи (макар и невинаги) са по допустимостта на жалбата. На български език и за двата случая се е утвърдил не съвсем точният превод „решения“, който не дава възможност да се направи разграничение на терминологично ниво между двата вида актове (за разлика например от утвърдените преводи на руски език като „постановление“ – за *judgment*, и „решение“ – за *decision*). Макар преводът на настоящото ръководство да запазва утвърдените на български език преводи на тези термини, за да се подчертае разграничението между тях по-надолу в текста, при цитирането на *decision* след заглавието на акта в скоби е посочено съкращението *dec*. Във всички останали случаи, в които няма такова обозначение, става дума за *judgment*. – бел. прев.

** Цитираната практика може да е на някой от двата или и на двата официални езика (английски или френски) на Съда и на Европейската комисия по правата на човека. Освен ако не е специално уговорено, всички отправки са към решение по същество, постановено от камара на Съда. Съкращението „(dec.)“ обозначава решение на Съда [обикновено по допустимост], а „[GC]“ обозначава решение на Голямата камара. Решения на камарата, които не са окончателни когато е обновявано настоящото ръководство, са отбелязани със звезда (*)

I. Увод

Член 18 от Конвенцията – Обхват на допустимите ограничения на правата

„Ограниченията, допустими в съответствие с тази Конвенция по отношение упражняването на определени права и свободи, не могат да се прилагат с цел, различна от тази, за чието осъществяване са предвидени.“

Ключови думи в HUDOC

Restrictions for unauthorised purposes (18)

1. Предметът и целта на член 18 от Конвенцията е да се забрани злоупотребата с власт (*Merabishvili v. Georgia* [GC], §§ 303 and 306). Според подготвителните материали към Конвенцията, той представлява „прилагане на теорията за неправилното прилагане на властта“ (CDH (75) 11, р. 8). Той предпазва от потискането от държавата на правата и свободите по Конвенцията „чрез незначителни мерки, които, макар и направени под претекст да се организира упражняването на тези свободи на нейната територия или да се защити буквата на закона, имат обратен ефект“ (*ibid.*, р. 3).

2. Член 18 допълва разпоредбите, които предвиждат ограничения на правата и свободите, посочени в Конвенцията. Формулировката му „не могат да се прилагат с цел, различна от тази“ съвпада тясно с формулировката на тези разпоредби, например член 5 § 1, второ изречение и членове 8 до 11, втори параграф (*Merabishvili v. Georgia* [GC], §§ 287 и 293). Член 18 обаче не служи само за изясняване на обхвата на разпоредбите за ограничение. Освен това той изрично забранява на Високодоговарящите се страни да ограничават правата и свободите, залегнали в Конвенцията за цели, които не са предписани от самата Конвенция, и в тази степен е самостоятелен. (*ibid.*, § 288; *Mammadli v. Azerbaijan*, § 93; *Rashad Hasanov and Others v. Azerbaijan*, § 116).

3. Паралелно със своята автономна функция, член 18 се използва от Съда като помощно средство за тълкуване на разпоредбите за ограничение, съдържащи се в други разпоредби на Конвенцията или нейните протоколи. (*Merabishvili v. Georgia* [GC], § 269):

- Член 5 § 1 от Конвенцията: *Winterwerp v. the Netherlands*, § 39; *Guzzardi v. Italy*, § 102; *Ashingdane v. the United Kingdom*, § 44; *Weeks v. the United Kingdom*, § 42; *Kafkaris v. Cyprus* [GC], § 117; *Kucheruk v. Ukraine*, § 177;
- Член 8 § 2 от Конвенцията: *De Wilde, Ooms and Versyp v. Belgium*, § 93; *Gillow v. the United Kingdom*, § 54;
- Член 10 § 2 от Конвенцията: *Lingens v. Austria*, § 36;
- Член 11 § 2 от Конвенцията: *The United Macedonian Organisation Ilinden – PIRIN and Others v. Bulgaria (no. 2)*, § 83;
- Член 15 от Конвенцията: *Lawless v. Ireland (no. 3)*, р. 59, § 38;
- Член 1 от Протокол № 1: *Beyeler v. Italy* [GC], § 111.

4. Член 18 се използва рядко и има малко случаи, в които Съдът е обявил жалба по член 18 за допустима, и още по-рядко – е констатирал нарушение (*Khodorkovskiy and Lebedev v. Russia*, § 898). Цялостно изложение на практиката на Съда по член 18 може да се намери в делото *Merabishvili v. Georgia* [GC] (§§ 264-281).

5. Предвид оскъдността на своята практика по член 18, Съдът проявява по-голяма старателност при решаване на дела, в които се правят твърдения за недопустими мотиви. (*Khodorkovskiy and Lebedev v. Russia*, § 898).

II. Обхват

A. Акцесорният характер на член 18

6. По подобен начин както член 14, член 18 от Конвенцията също няма самостоятелно съществуване; той може да се прилага само във връзка с член от Конвенцията или от протоколите към нея, който определя или квалифицира правата и свободите, които Високодоговарящите се страни са поели да гарантират на тези под тяхна юрисдикция (*Kamma v. the Netherlands*, Доклад на Комисията, р. 9; *Gusinskiy v. Russia*, § 73; *Cebotari v. Moldova*, § 49; *Khodorkovskiy v. Russia*, § 254; *ОАО Нефтяная Компания Yukos v. Russia*, § 663; *Lutsenko v. Ukraine*, § 105; *Tymoshenko v. Ukraine*, § 294; *Ilgar Mammadov v. Azerbaijan*, § 137; *Rasul Jafarov v. Azerbaijan*, § 153; *Tchankotadze v. Georgia*, § 113; *Mammadli v. Azerbaijan*, § 93; *Rashad Hasanov and Others v. Azerbaijan*, § 116).

7. Също като при член 14, може да има нарушение на член 18 дори когато няма нарушение на члена, във връзка с който той се прилага (*Merabishvili v. Georgia* [GC], § 288; вж. също *Kamma v. the Netherlands*, Доклад на Комисията, р. 9; *Gusinskiy v. Russia*, § 73; *Cebotari v. Moldova*, § 49).

B. Приложимост на член 18

8. За да е приложим член 18 във връзка с друга материалноправна разпоредба на Конвенцията или на нейните протоколи, трябва да е било наложено ограничение на правото регламентирано в материалноправната разпоредба (*Josephides v. Turkey* (dec.), § 4).

9. Нарушение на член 18 може да възникне само когато правото или свободата, в които е имало намеса, са предмет на ограничения, допустими по Конвенцията (*Kamma v. the Netherlands*, Доклад на Комисията, р. 9; *Oates v. Poland* (dec.); *Gusinskiy v. Russia*, § 73); с други думи, когато става дума за ограничимо право (*Merabishvili v. Georgia* [GC], §§ 265 и 271; *Mammadli v. Azerbaijan*, § 93; *Rashad Hasanov and Others v. Azerbaijan*, § 116).

10. Жалба по член 18 във връзка с абсолютно право би била следователно несъвместима с Конвенцията *ratione materiae* (*Timurtaş v. Turkey*, Доклад на Комисията, § 329).

11. Въпросът дали членове 6 и 7 от Конвенцията съдържат изрични или имплицитни ограничения, които могат да бъдат предмет на разглеждане от Съда по член 18 от Конвенцията, остава открит (*Ilgar Mammadov v. Azerbaijan* (no. 2), § 261). Сравни например,

- *Navalnyy and Ofitserov v. Russia* (§ 129) и *Navalnyye v. Russia* (§ 88), където при обстоятелствата, относими към тези дела, Съдът отхвърля като несъвместими *ratione materiae* жалби по член 18 във връзка с членове 6 и 7, тъй като тези разпоредби не съдържат изрични или имплицитни ограничения, от значение за делата;
- *Nastase v. Romania* (dec.) (§§ 105-109), където Съдът отхвърля като явно необосновано оплакване по член 18 във връзка с член 6;
- *Khodorkovskiy v. Russia* (no. 2) (dec.) (§ 16) и *Lebedev v. Russia* (no. 2) (dec.) (§§ 310-314), където Съдът обявява за допустими оплакванията на жалбоподателите по член 18 във връзка с членове 5, 6, 7 и 8, но впоследствие, като разглежда основателността на тези оплаквания в решението *Khodorkovskiy and Lebedev v. Russia*, §§ 897-909, не намира нарушение на член 18.

С. Примери за прилагане на член 18 съвместно с други материалноправни разпоредби

12. Органите по Конвенцията са разгледали жалби по член 18 във връзка с разпоредбите, изброени по-долу:

- Член 5 от Конвенцията: *Gusinskiy v. Russia*, § 78; *Cebotari v. Moldova*, § 53; *Khodorkovskiy v. Russia*, § 254; *Lutsenko v. Ukraine*, § 110; *Dochnal v. Poland*, § 114; *Tymoshenko v. Ukraine*, § 301; *Ilgar Mammadov v. Azerbaijan*, § 144; *Rasul Jafarov v. Azerbaijan*, § 163; *Tchankotadze v. Georgia*, § 110; *Merabishvili v. Georgia* [GC], §§ 318-354; *Ramishvili and Kokhraidze v. Georgia* (dec.); *Mammadli v. Azerbaijan*, § 105; *Rashad Hasanov and Others v. Azerbaijan*, § 127;
- Член 6 от Конвенцията: *Nastase v. Romania* (dec.), §§ 105-109; *Khodorkovskiy v. Russia (no. 2)* (dec.), § 16; *Lebedev v. Russia (no. 2)* (dec.), §§ 310-314;
- Член 8 от Конвенцията: *Bîrsan v. Romania* (dec.), § 73; *Khodorkovskiy v. Russia (no. 2)* (dec.), § 16; *Lebedev v. Russia (no. 2)* (dec.), §§ 310-314;
- Член 9 от Конвенцията: *C.R. v. Switzerland* (dec.);
- Член 10 от Конвенцията: *Şener v. Turkey*, §§ 59-62;
- Член 11 от Конвенцията: *Navalnyy v. Russia**, §§ 77-79;
- Член 1 от Протокол № 1: *Isik v. Turkey*, decision Commission; *OAO Neftyanaya Kompaniya Yukos v. Russia*, §§ 663-666; *Bîrsan v. Romania* (dec.), § 73.

13. Досега Съдът е намерил нарушение на член 18 само във връзка с член 5 (*Gusinskiy v. Russia*; *Cebotari v. Moldova*; *Lutsenko v. Ukraine*; *Tymoshenko v. Ukraine*; *Ilgar Mammadov v. Azerbaijan*; *Rasul Jafarov v. Azerbaijan*; *Merabishvili v. Georgia* [GC]; *Mammadli v. Azerbaijan*; *Rashad Hasanov and Others v. Azerbaijan*).

Д. Твърдения за скрити цели, разгледани по други разпоредби на Конвенцията

14. Понякога твърдения за неправомерни мотиви или скрити цели, които са в основата на ограниченията на правата по Конвенцията, се повдигат и разглеждат в съответствие с материалноправните разпоредби на Конвенцията.

- Член 5 § 1: Ако има някаква явна нередност, която, разгледана в контекст, показва, че лишаването от свобода е било главно осъществено със скрита цел, Съдът установява липсата на легитимно основание за лишаване от свобода и съответно нарушение на член 5 § 1. Такъв е бил случаят, когато:
  - жалбоподателите са задържани въз основа на неясни и изфабрикувани обвинения или тяхното задържане е продължено, за да се предотврати или накаже тяхното участие в митинги (*Shimovolos v. Russia*, §§ 52-57; *Hakobyan and Others v. Armenia*, § 123; *Nemtsov v. Russia*, § 103; *Gafgaz Mammadov v. Azerbaijan*, §§ 107-108; *Kasparov v. Russia*, §§ 50-56; *Huseynli and Others v. Azerbaijan*, §§ 146-147; *Ibrahimov and Others v. Azerbaijan*, §§ 126-127; *Navalnyy and Yashin v. Russia*, §§ 92-95);
  - властите са манипулирали процедурите, за да забавят получаването на съдебно разрешение за задържане, както се изисква от вътрешното законодателство (*Oleksiy Mykhaylovych Zakharkin v. Ukraine*, §§ 86-88), или за да осъществят прикрита екстрадиция (*Bozano v. France*, §§ 59-60; *Nowak v. Ukraine*, § 58; *Azimov v. Russia*, §§ 163 и 165; *Eshonkulov v. Russia*, § 65);

- жалбоподателят е отвлечен противозаконно и предаден на друга държава (*Iskandarov v. Russia*, §§ 109-115 и 148-151);
- властите са призовали лицата, търсещи убежище, да подадат искането си за убежище, като по този начин са се стремили да спечелят доверието им с цел да бъдат арестувани и впоследствие депортирани (*Čonka v. Belgium*, § 41);
- граждани на друга държава са безразборно арестувани с цел масовото им депортиране като репресивна мярка (*Georgia v. Russia (I)* [GC], §§ 185-186);
- жалбоподателят е арестуван и задържан с оглед въздействие върху наказателното производство срещу брат му (*Giorgi Nikolaishvili v. Georgia*, § 57);
- жалбоподателят е привлечен като свидетел, макар че истинското намерение на следователя е било да му повдигне обвинение като обвиняем с цел да се промени мястото на задържане в по-удобно (*Khodorkovskiy v. Russia*, § 142).
- Член 6: По делото *Jordan v. the United Kingdom* наказателното производство срещу жалбоподателя е спряно по здравословни съображения при условие, че наред с другото той няма да участва в никакви политически, социални или лични дейности, които биха доказали, че той в действителност е в състояние да участва в съдебен процес, независимо от неговото здравословно състояние. Съдът изследва дали това условие представлява случай на забрана за политическа дейност „в замяна“ на отпадането на наказателните обвинения.
- Член 11: По делото *The United Macedonian Organisation Ilinden – PIRIN and Others v. Bulgaria (no. 2)* Съдът изследва дали отказът от регистриране на партията-жалбоподател е имал за цел да я накаже заради мненията и политиките, които тя защитава (§§ 85-89).
- Член 14 във връзка с член 11: По делото *Bączkowski and Others v. Poland* Съдът изследва дали отказът да се разреши протестен марш срещу хомофобията е повлиян от публично изразените хомофобски мнения на кмета (§§ 97 и 100).

Е. Кога се прилага член 18

15. Само фактът, че ограничаването на някакво право или свобода по Конвенцията не отговаря на всички изисквания на клаузата, която го позволява, не е задължително да повдигне въпрос по член 18. Отделното разглеждане на жалба по този член е оправдано само ако твърдението, че ограничението е приложено за цел, която не е предписана от Конвенцията, изглежда основен аспект на делото (*Merabishvili v. Georgia* [GC], § 291; *Mammadli v. Azerbaijan*, § 97; *Rashad Hasanov and Others v. Azerbaijan*, § 120).

16. Съдът никога не е повдигнал въпрос с приложимостта на член 18 по свой почин. Но той е разглеждал жалби по член 18, които са повдигнати по същество [макар и не експлицитно] (*Lutsenko v. Ukraine*, § 104; *Mammadli v. Azerbaijan*, § 80).

III. Цел на ограниченията

17. Когато разглежда твърдение по член 18 Съдът следва да установи:

- дали ограничението на правото или свободата на жалбоподателя е преследвало скрита цел;
- дали ограничението преследва както цел, предвидена в Конвенцията, така и скрита цел, тоест, дали са преследвани множество цели;
- коя цел е преобладавала (*Merabishvili v. Georgia* [GC], § 309).

18. Когато ограничаването на право по Конвенцията представлява продължаваща ситуация, Съдът преценява каква цел/какви цели то е преследвало през целия период на неговата продължителност. По-конкретно, той установява дали в даден момент по време на прилагането на оспорваното ограничение някаква скрита цел е изместила предвидената или е станала преобладаваща (*Merabishvili v. Georgia* [GC], §§ 308 и 351).

А. Понятието за „скрита цел“

19. Скрита цел е цел, която не е предписана от съответната разпоредба на Конвенцията и която е различна от прокламираната от властите (или такава, която разумно може да се изведе от контекста) (*Merabishvili v. Georgia* [GC], § 292; *Khodorkovskiy v. Russia*, § 255; *Lutsenko v. Ukraine*, § 106; *Tymoshenko v. Ukraine*, § 294; *Khodorkovskiy and Lebedev v. Russia*, § 899; *Ilgar Mammadov v. Azerbaijan*, § 137; *Rasul Jafarov v. Azerbaijan*, § 153; *Tchankotadze v. Georgia*, § 113).

20. Понятието за скрита цел е свързано с понятието „недобросъвестност“, но те не са непременно еквивалентни във всеки случай (*Merabishvili v. Georgia* [GC], § 283).

21. Съдът се дистанцира от предишния си подход, който се състоеше в прилагане на обща оборима презумпция, че националните органи на Високодоговарящите се държави са действали добросъвестно и в съсредоточаване на контрола си върху доказателства за недобросъвестност (*Khodorkovskiy v. Russia*, § 255; *Lutsenko v. Ukraine*, § 106; *Tymoshenko v. Ukraine*, § 294; *Khodorkovskiy and Lebedev v. Russia*, § 899; *Ilgar Mammadov v. Azerbaijan*, § 137; *Rasul Jafarov v. Azerbaijan*, § 153). Вместо това той цели обективна оценка на наличието или отсъствието на някаква скрита цел и по този начин на злоупотреба с власт (*Merabishvili v. Georgia* [GC], §§ 282-283).

22. Съдът е разгледал твърдения за следните скрити цели:

- сплашване и оказване на натиск върху жалбоподателя с цел получаване на информация и други облаги (*Gusinskiy v. Russia*, § 76; *Cebotari v. Moldova*, § 53; *Merabishvili v. Georgia* [GC], § 353; *Dochnal v. Poland*, § 116);
- наказване и принуждаване на жалбоподателя да мълчи (*Ramishvili and Kokhraidze v. Georgia* (dec.); *Lutsenko v. Ukraine*, § 109; *Tymoshenko v. Ukraine*, § 299; *Ilgar Mammadov v. Azerbaijan*, § 143; *Rasul Jafarov v. Azerbaijan*, § 162; *Mammadli v. Azerbaijan*, § 104; *Rashad Hasanov and Others v. Azerbaijan*, § 125);
- политическа и/или икономическа мотивация зад наказателното преследване и други относими производства (*Khodorkovskiy v. Russia*, § 254; *OAO Neftyanaya Kompaniya Yukos v. Russia*, § 665; *Khodorkovskiy and Lebedev v. Russia*, § 889; *Nastase v. Romania* (dec.), § 109; *Tchankotadze v. Georgia*, § 114; *Merabishvili v. Georgia* [GC], § 332).

В. Ограничения, прилагани единствено със скрита цел

23. Понякога едно право или свобода се ограничават единствено за цел, която не е предписана от Конвенцията (*Merabishvili v. Georgia* [GC], § 292).

24. По делата, които следват, Съдът установява нарушение на член 18 във връзка с член 5, когато задържането на жалбоподателите е преследвало изключително скрита цел, тъй като не е имало валидни основания за задържането им (*Lutsenko v. Ukraine*, §§ 63-65 и 67-72; *Tymoshenko v. Ukraine*, §§ 269-271) или обвиненията срещу тях не са били основани на „обосновано подозрение“ по смисъла на член 5 § 1 (с) (*Cebotari v. Moldova*, § 52; *Ilgar Mammadov v. Azerbaijan*, § 100; *Rasul Jafarov v. Azerbaijan*, § 133).

25. Делото *Cebotari v. Moldova* е тясно свързано с делото *Oferta Plus S.R.L. v. Moldova*. По делото *Cebotari v. Moldova* жалбоподателят, в качеството си на ръководител на

Moldtranelectro, държавна компания за разпределение на електроенергия, е поискал от Министерството на финансите на Молдова да издаде държавна облигация в полза на Oferta Plus, частна компания, която е платила за електроенергия, доставена от Украйна на Moldtranelectro и потребена освен от други и от държавни институции. Впоследствие Oferta Plus завежда успешни дела срещу Министерството на финансите за отказ да изплати облигацията. След като правителството на Молдова е уведомено за жалбата, подадена от Oferta Plus пред Съда във връзка с неизпълнението на окончателното съдебно решение в нейна полза, това решение е отменено и срещу нейния главен изпълнителен директор и г-н Чеботари е образувано наказателно производство с обвинения за мащабно присвояване на държавна собственост. Обвиненията се основават на предпоставката, че Oferta Plus не е заплатила за електроенергията, доставяна специално за държавните институции, и по този начин е получила чрез измама държавната облигация. По делото *Oferta Plus S.R.L. v. Moldova* Съдът установява нарушение на член 34 с мотива, че процесното наказателно производство има за цел да обезкуражи компанията да продължи производството по жалбата си пред Съда (§ 143). По делото *Cebotari v. Moldova*, като взема предвид ясните констатации в окончателните решения на гражданските съдилища по спора между Oferta Plus и Министерството на финансите, Съдът приема, че правителството не е успяло да докаже, че има обосновано подозрение, че жалбоподателят е извършил престъпление, в резултат на което не е имало основание за ареста и задържането му. Следователно единствената цел на неговото задържане под стража е била да окаже натиск върху него с оглед да попречи на Oferta Plus да продължи производството по жалбата си пред Съда. Следователно е имало нарушение на член 18 във връзка с член 5 § 1 (§§ 52-53).

26. По делото *Lutsenko v. Ukraine* скоро след смяната на властта, жалбоподателят - бивш министър на вътрешните работи и лидер на опозицията - е обвинен в злоупотреба с власт. Малко след като един вестник публикува интервю, в което той отрича обвиненията срещу него, той е задържан под стража. Неговото задържане не преследва каквато и да е цел, предвидена в Конвенцията, тъй като нито едно от изложените от властите основания не е счетено от Съда за съвместимо с изискванията на член 5 § 1 (§§ 66-74). Освен това фактът, че комуникацията на жалбоподателя с медиите е изрично посочена като едно от тези основания, ясно демонстрира опита на властите да го накажат за публично оспорване на обвиненията срещу него, което представлява скрита цел в противоречие с член 18 във връзка с член 5 (§§ 108-110).

27. Делото *Tymoshenko v. Ukraine* също се отнася до наказателно преследване на опозиционен лидер и бивш министър-председател, който е обвинен в превишаване на власт и злоупотреба със служебно положение скоро след смяна на властта. Съдът също намира нарушение на член 5 § 1, взет самостоятелно, тъй като задържането на жалбоподателката в досъдебното производство не преследва нито една от предвидените в тази разпоредба цели. В допълнение, фактическият контекст и причините, посочени от местните власти, предполагат, че основното оправдание за задържането на жалбоподателката всъщност е нейното предполагаемо възпрепятстване на производството и презрително поведение. За Съда нейното задържане преследва единствено скрита цел, а именно наказание за поведението ѝ по време на оспорвания съдебен процес в нарушение на член 18 във връзка с член 5 (§§ 299-301).

28. По делото *Ilgar Mammadov v. Azerbaijan* жалбоподателят, опозиционен политик, критичен към правителството, публикува в Интернет блога си разказ от първа ръка за местни безредици, започнали спонтанно ден преди да пристигне на място. Неговите публикации в блога, които веднага са подети от пресата, противоречат на версията на правителството за събитията и съдържат информация от източници, която правителството се опитва да откаже на обществеността. На следващия ден Генералната прокуратура и Министерството на вътрешните работи правят съвместно изявление в печата, в което обвиняват жалбоподателя, че е действал

незаконно с цел да възбуди ситуацията в страната. Няколко дни по-късно, след като е разпитан, жалбоподателят е обвинен в организирането на безредици и задържан под стража. Съдът намира нарушение на член 5 § 1, взет самостоятелно, тъй като прокуратурата не е предоставила нито пред националните съдилища, нито по какъвто и да било друг начин обективна информация или доказателства, пораждащи „обосновано подозрение“ срещу жалбоподателя. Освен това Съдът заключава от горните обстоятелства, че задържането му е свързано с публикациите в блога му и по този начин преследва само основната цел да го принуди да мълчи и да го накаже за критиките срещу правителството и опита за разпространение на информация, която правителството се опитва да скрие. Поради това задържането е представлявало нарушение на член 18 във връзка с член 5 (§§ 142-143).

29. В следващите дела известни азербайджански активисти на гражданското общество, защитници на правата на човека и лидери на неправителствени организации (НПО) са задържани под стража и обвинени в незаконно предприемачество, мащабно укриване на данъци и злоупотреба с власт заради предполагаеми административни нередности във връзка с получаването и използването на чуждестранни дарения от техните НПО. Това се случва в общия контекст на все по-суровото и ограничително законодателно регулиране на дейността и финансирането на НПО и продължаващата кампания за борба със защитниците на правата на човека в Азербайджан.

30. По делото *Rasul Jafarov v. Azerbaijan* жалбоподателят е участвал в подготовката на различни доклади, включително в контекста на работата на международни органи, свързани с въпросите на правата на човека в Азербайджан. Той е арестуван малко след участието си в събитие на Съвета на Европа, където той е разкритикувал азербайджанските власти за нарушения на правата на човека.

31. По делото *Mammadli v. Azerbaijan* жалбоподателят е председател и съосновател на НПО, специализирана в наблюдението на изборите. Във връзка с предполагаеми нередности във финансовата дейност на НПО са образувани наказателни производства няколко дни след като тя публикува доклад, в който критикува президентските избори през 2013 г. като несъответстващи на демократичните стандарти. Жалбоподателят е арестуван и обвинен месец по-късно.

32. Съдът констатира, че жалбоподателите са били задържани под стража при липса на „обосновано подозрение“ за нарушение на член 5 § 1 (с) взет самостоятелно (*Rasul Jafarov v. Azerbaijan*, § 156; *Mammadli v. Azerbaijan*, § 96). Те са обвинени в тежки престъпления, „чиито основни съставни елементи не могат да бъдат открити разумно в съществуващите факти“. Като взема предвид общия контекст на тези дела, Съдът констатира нарушение на член 18 във връзка с член 5, тъй като арестите и задържанията на жалбоподателите са преследвали единствено скритата цел да ги заглушат и да ги накажат за тяхната дейност съответно в областта на човешките права и мониторинга на изборите (*Rasul Jafarov v. Azerbaijan*, §§ 159-163; *Mammadli v. Azerbaijan*, §§ 99-104).

33. По делото *Rashad Hasanov and Others v. Azerbaijan* жалбоподателите са активисти на гражданското общество и членове на борда на неправителствената организация NIDA, едно от най-активните младежки движения в страната, което стои зад редица протести срещу правителството. Те активно участват, заедно с други членове на NIDA, в организирането и провеждането на поредица от мирни протести срещу смъртта на азербайджански войници в не бойни ситуации. Три дни преди една от планираните демонстрации някои членове на NIDA са арестувани и обвинени в притежание на наркотици и коктейли Молотов. В тази връзка Генералната прокуратура и Министерството на националната сигурност заявяват в съвместно изявление за пресата, че арестуваните членове на NIDA, които „активно са участвали в редица незаконни дейности на организацията“, планират да подбуждат към насилие и граждански размирици. В изявлението се осъждат и незаконни опити за подкопаване на социално-

политическата стабилност на страната от някои радикални разрушителни сили. Няколко дни по-късно жалбоподателите са задържани под стража и обвинени в незаконно получаване на коктейли Молотов и организиране на тяхното съхранение в апартаментите на арестуваните по-рано членове на NIDA. Съдът намира нарушение на член 5 § 1 взет самостоятелно, тъй като органите на прокуратурата никога не са разкрили информация или доказателства, показващи, че жалбоподателите са имали някаква връзка с въпросните коктейли Молотов като по този начин предоставят „обосновано подозрение“, за да оправдаят ареста и задържането им. Тези обстоятелства, разгледани на фона на противодействието срещу гражданското общество в Азербайджан, карат Съда да заключи, че действителната цел на задържането на жалбоподателите е да ги принуди да мълчат и да ги накаже за активната им социална и политическа ангажираност и дейността им в NIDA като по този начин е налице нарушение на член 18 във връзка с член 5 (§§ 122-125).

С. Ограничения, преследващи множество цели

34. Не по-малко възможно е едно ограничение да се прилага както за скрити цели, така и за цел, предписана от Конвенцията; с други думи, да преследва множество цели (*Merabishvili v. Georgia* [GC], § 292).

1. Общи принципи

35. Всяка публична политика или индивидуална мярка може да преследва „скрит дневен ред“ (*Khodorkovskiy v. Russia*, § 255; *Lutsenko v. Ukraine*, § 106; *Tymoshenko v. Ukraine*, § 294). Когато се установи, че ограничението преследва множество цели, присъствието на цел, която не попада в съответната ограничителна клауза, само по себе си не може да доведе до нарушение на член 18. От друга страна констатацията, че ограничението преследва цел, предписана от Конвенцията, не изключва непременно и нарушение на член 18. Предписаната цел не неизбежно заличава скритата (*Merabishvili v. Georgia*, §§ 303-304).

36. Когато дадено ограничение има скрита цел и цел, предписана от Конвенцията, Съдът определя коя е преобладаваща. Преобладаваща цел в този контекст е тази, която наистина подтиква властите и която е била основният фокус на техните усилия (*Merabishvili v. Georgia* [GC], § 303).

37. Ограничаването може да бъде съвместимо с основната разпоредба на Конвенцията, която го разрешава, тъй като преследва цел, допустима съгласно тази разпоредба, но все пак може да нарушава член 18, тъй като предписаната цел, докато е налице, в действителност е била просто прикритие, позволяващо на властите да постигнат външна цел, което е било основният фокус на техните усилия (*Merabishvili v. Georgia* [GC], § 305). С други думи, ако се установи, че ограничението е преследвало и скрита цел, ще има нарушение на член 18 само ако скритата цел е преобладаваща (*ibid.*, § 318).

38. Обратно, ако предписаната цел е била основната цел, която действително е подтикнала властите, макар че те също така са искали да получат някакво друго предимство, ограничението не противоречи на член 18 (*Merabishvili v. Georgia* [GC], § 305).

39. Коя цел е преобладаваща по дадено дело зависи от всички обстоятелства. Преценявайки този аспект, Съдът взема предвид естеството и степента на укоримост на предполагаемата скрита цел и има предвид, че Конвенцията е създадена да поддържа и насърчава идеалите и ценностите на демократичното общество, управлявано от върховенството на закона (*Merabishvili v. Georgia* [GC], § 307).

40. Когато ограничаването на едно право по Конвенцията представлява продължаваща ситуация, за да не противоречи на член 18, основната му цел трябва да остане целта,

предписана от Конвенцията през цялото му времетраене и не може да се изключи първоначалната цел да бъде заменена от друга с течение на времето. Следователно оценката на преобладаващата цел може да варира във времето (*Merabishvili v. Georgia* [GC], §§ 308 и 351).

41. При разглеждане на твърденията за няколко скрити цели, Съдът преценява дали скритата цел е била преобладаваща по отношение на всяка от целите, посочени от жалбоподателя (*Merabishvili v. Georgia* [GC], § 319). В някои дела Съдът е съсредоточил своя контрол върху различимите характеристики на делото, които му позволяват да разгледа въпроса отделно от твърденията за политически мотивирано преследване (*Lutsenko v. Ukraine*, § 108; *Tymoshenko v. Ukraine*, § 298; *Ilgar Mammadov v. Azerbaijan*, § 140; *Rasul Jafarov v. Azerbaijan*, § 155).

2. Примери

42. По делата, които следват, Съдът е установил нарушение на член 18 във връзка с член 5 § 1, с мотива, че задържането на жалбоподателите, макар да е преследвало целта да бъдат изправени пред компетентен съдебен орган, както е предвидено в член 5 § 1(c), е преследвало главно друга цел, която не е предвидена в Конвенцията.

43. По делото *Gusinskiy v. Russia* (§§ 73-78) жалбоподателят е бивш председател и мажоритарен акционер в частната медийна холдингова компания Медиа-Мост, която е била замесена в остър спор за дълговете си с Газпром, монополист на природен газ, контролиран от държавата. Жалбоподателят е арестуван и задържан по подозрение в измама. Докато е бил в ареста, действащият министър на печата и масовите комуникации предлага да се отменят обвиненията срещу него ако продаде медийната си компания на Газпром на цена, определена от Газпром. Споразумението е подписано от страните и одобрено от изпълняващия длъжността министър. Няколко дни по-късно следователят спира наказателното преследване с мотива, че жалбоподателят значително е компенсирал вредата, причинена на интересите на държавата, като доброволно е прехвърлил акции на Медиа-Мост на юридическо лице, контролирано от държавата. За Съда доказателствата, събрани от разследващите органи, могат да „задоволят обективен наблюдател“, че жалбоподателят може да е извършил престъплението измама. Фактите обаче категорично подсказват, че наказателното му преследване всъщност е било „използвано като част от стратегиите за търговско договаряне“. Следователно основната цел на неговото задържане не е била да бъде изправен пред компетентен съдебен орган, а да бъде сплашен да продаде компанията си. Поради това е имало нарушение на член 18 (§ 76).

44. По делото *Merabishvili v. Georgia* [GC] скоро след смяна на властта, жалбоподателят - бивш министър-председател и лидер на основната опозиционна партия – е задържан в рамките на досъдебно производство по обвинение в присвояване, злоупотреба с власт и други престъпления. Една вечер по време на досъдебното му задържане той е тайно отведен от килията си, за да бъде разпитан от главния прокурор за смъртта на друг бивш министър-председател и за финансовите дейности на бившия президент, г-н Саакашвили. Съдът констатира, че нищо в обвиняващите материали не изглежда да поставя под съмнение обосноваването на подозрението срещу жалбоподателя. Неговото задържане под стража е било законно и е преследвало цел, съответстваща на член 5 § 1 (c) (§§ 187, 206 и 208). Въпреки това, тъй като досъдебното задържане е представлявало продължаваща ситуация, Съдът е призван да прецени какви цели преследва то през целия период на неговата продължителност и коя преобладава. Не е имало доказателства, че до отвеждането на жалбоподателя от килията му за разпит, тоест за период от близо седем месеца, властите са преследвали каквато и да било скрита цел. Този инцидент обаче е разкрил, че властите са се опитали да използват досъдебното му задържане като средство за оказване на натиск върху него да предостави информация и че в процесния период задържането му е преследвало скрита цел наред с предписаната. В същото време причините за задържането му изглежда са избледнели

известно време преди инцидента, което кара Съда да установи нарушение на член 5 § 3. Като взема предвид всички обстоятелства на оспорвания инцидент Съдът преценява, че преобладаващата цел на задържането на жалбоподателя се е променила от първоначалната предписана цел за разследване на престъпления въз основа на обосновано подозрение в последваща скрита цел за получаване на информация от жалбоподателя. Поради това е имало нарушение на член 18 във връзка с член 5 § 1 (§ 353).

45. По следните дела Съдът не изключва възможността властите да са преследвали скрита цел, но не успява да установи, че тази цел е преобладаваща.

46. По делото *Merabishvili v. Georgia* [GC] Съдът също така разглежда твърдението, че арестът и задържането на жалбоподателя са имали за цел да го отстранят от политическата сцена. Като взема предвид по-широкия политически контекст, по-специално силния антагонизъм между опозиционната партия на жалбоподателя и управляващата партия, срока на задържането му и естеството на престъпленията, за които е повдигнато обвинение, Съдът намира за разбираемо, че е налице някакво подозрение за политически стимул зад обвиненията, въпреки че самите обвинения не са били откровено политически. Въпреки това, след като проучва начина, по който е проведено наказателното производство, Съдът не успява да се увери, че преобладаващата цел на задържането на жалбоподателя е да възпрепятства неговото участие в политиката, а не да гарантира правилното провеждане на наказателното производство срещу него (§ § 320-332).

47. По делото *Khodorkovskiy and Lebedev v. Russia* жалбоподателите, които са заможни бизнесмени и висши мениджъри на петролната компания Юкос, са преследвани по обвинения в измама и укриване на данъци. Те поддържат, че наказателното им преследване се ръководи от политически мотиви. Като взема предвид политическия статус на жалбоподателите и други обстоятелства, свързани със случая, Съдът е готов да приеме, че някои политически групи или държавни служители са имали свои причини да настояват за преследване на жалбоподателите. Той не изключва възможността при ограничаването на правата на жалбоподателите по време на производството някои от властите или държавните служители да са имали „скрита програма“. Съдът обаче не може да се съгласи с „безапелационното твърдение на жалбоподателите, че цялото им дело е било пародия на правосъдие“. Възможните елементи на „неправилна мотивация“ или „смесено намерение“ зад обвинението на жалбоподателите не са били достатъчни, за да се заключи, че те не биха били осъдени и бездруго. Поради това Съдът не намира нарушение на член 18, тъй като предполагаемата скрита цел не е преобладаваща (§§ 906-908).

IV. Проблеми с доказването

A. Общи стандарти на доказване

48. Когато решава дело по член 18, Съдът вече не прилага общата презумпция за добросъвестност от страна на националните органи или някакви специални правила по отношение на доказването (за разлика от *Khodorkovskiy v. Russia*, §§ 255-256 и 260; и *Khodorkovskiy and Lebedev v. Russia*, § 899). Вместо това той се придържа към своя обичаен подход към доказването (*Merabishvili v. Georgia* [GC], § 310).

49. Първият аспект на този подход е, че по правило тежестта на доказване не се носи от една или друга страна, тъй като Съдът разглежда всички материали, представени по делото, независимо от произхода им, а може да получи материали и по свой почин. В редица случаи Съдът признава, че стриктно следване на подхода, при който тежестта на доказване във връзка с твърдението е на страната, която го прави, е невъзможно, по-специално в случаите, когато

жалбоподателите са изправени пред конкретни доказателствени затруднения. (*Merabishvili v. Georgia* [GC], § 311; *Ireland v. the United Kingdom*, §§ 160-161; *Cyprus v. Turkey* [GC], §§ 112-113 и 115; *Georgia v. Russia (I)* [GC], §§ 93 и 95).

50. Съдът се позовава на доказателствата, които страните представят спонтанно, въпреки че може служебно да поиска от жалбоподателите или от правителствата-ответници да предоставят материал, който може да потвърди или опровергае твърденията, отправени пред него. Ако въпросното правителство-ответник не отговори на такова искане, Съдът може да направи изводи, ако то не обясни надлежно своето неизпълнение или отказ (*Janowiec and Others v. Russia* [GC], § 202). Правило 44С § 1 от [Правилника на Съда](#) му позволява също така да комбинира такива изводи с контекстуални фактори (*Merabishvili v. Georgia* [GC], § 312).

51. Възможността Съдът да направи изводи от поведението на ответното правителство по време на производството пред него, особено в ситуации, когато само държавата има достъп до информация, която може да потвърди или опровергае твърденията на жалбоподателя, е от особено значение във връзка с твърденията за скрита цел (вж. сред другите авторитети *Timurtaş v. Turkey*, § 66; *Aktaş v. Turkey*, § 272; *El-Masri v. the former Yugoslav Republic of Macedonia* [GC], § 152; *Merabishvili v. Georgia* [GC], § 313).

52. Вторият аспект на подхода на Съда е, че стандартът на доказване пред него е „извън разумно съмнение“. Този стандарт не съвпада с този на националните правни системи, които го използват. Първо, подобно доказателство може да следва от съвместното съществуване на достатъчно силни, ясни и съгласувани изводи или подобни неопровергани фактически презумпции. Второ, нивото на убеденост, необходимо за достигане до извод, е вътрешно свързано със спецификата на фактите, естеството на твърдението и засегнатото право по Конвенцията (*Merabishvili v. Georgia* [GC], § 314).

53. Третият аспект на подхода на Съда е, че Съдът е свободен да преценява не само допустимостта и относимостта, но и доказателствената стойност на всяко представено пред него доказателство. Когато оценява доказателствата той не е обвързан с формули и приема заключенията, подкрепени от свободната оценка на всички доказателства, включително такива изводи, които могат да произтичат от фактите и становищата на страните (*Nachova and Others v. Bulgaria* [GC], § 147). Той е чувствителен към всякакви потенциални трудности в набавянето на доказателства, с която някоя от страните се сблъсква (*Merabishvili v. Georgia* [GC], § 315).

54. Съдът не се ограничава до пряко доказване във връзка с оплаквания по член 18 и не прилага специален стандарт за доказване на такива твърдения (*Merabishvili v. Georgia* [GC], §§ 282 и 310; за разлика от *Khodorkovskiy v. Russia*, § 260; *Dochnal v. Poland*, § 116; *Nastase v. Romania* (dec.), § 109; *OAO Neftyanaya Kompaniya Yukos v. Russia*, § 603; *Bîrsan v. Romania* (dec.), § 73; *Khodorkovskiy and Lebedev v. Russia*, § 899; *Mammadli v. Azerbaijan*, § 98; *Rashad Hasanov and Others v. Azerbaijan*, § 120).

55. И накрая, косвените доказателства в този контекст означават информация за първичните факти или контекстуални факти или поредици от събития, които могат да формират основата за изводи за основните факти (*Ilgar Mammadov v. Azerbaijan*, § 142; *Rasul Jafarov v. Azerbaijan*, § 158). Доклади или изявления на международни наблюдатели, неправителствени организации или медии или решения на други национални или международни съдилища често се вземат предвид, по-специално за да се хвърли светлина върху фактите или да се потвърдят констатациите, направени от Съда (*Baka v. Hungary* [GC], § 148; *Merabishvili v. Georgia* [GC], § 317; *Mammadli v. Azerbaijan*, § 95; *Rashad Hasanov and Others v. Azerbaijan*, § 118).

56. Когато става дума за твърдения за скрита цел в контекста на наказателно преследване, е трудно да се раздели предварителното задържане от наказателното производство (*Lutsenko*

v. Ukraine, § 108; *Tymoshenko v. Ukraine*, § 298; *Tchankotadze v. Georgia*, § 114). Когато е направено твърдение по член 18 във връзка с член 5, Съдът фокусира вниманието си върху решенията на съда, с които се разпорежда и/или удължава досъдебното задържане. Той може също така да вземе предвид начина, по който са проведени оспорените наказателни производства (*Merabishvili v. Georgia* [GC], §§ 320 и 325).

В. Твърдения за политически цели

57. Когато разглежда твърдения за политически цели в контекста на наказателното преследване, Съдът взема предвид следните фактори:

- по-широкият политически контекст, в който наказателното дело е образувано срещу жалбоподателя (*Merabishvili v. Georgia* [GC], § 322; *Khodorkovskiy v. Russia*, § 257; *Khodorkovskiy and Lebedev v. Russia*, § 901; *Nastase v. Romania* (dec.), § 107; *Ilgar Mammadov v. Azerbaijan*, § 142; *Rasul Jafarov v. Azerbaijan*, §§ 159-161; *Mammadli v. Azerbaijan*, § 103; *Rashad Hasanov and Others v. Azerbaijan*, § 124);
- дали прокуратурата или съдебните органи са подбудени от скрити мотиви (*Tchankotadze v. Georgia*, § 114; *Merabishvili v. Georgia* [GC], § 323);
- дали има доказателства, че съдилищата не са достатъчно независими от изпълнителната власт (*Merabishvili v. Georgia* [GC], § 324);
- начинът, по който е проведено наказателното производство (*Merabishvili v. Georgia* [GC], § 325);
- дали обвиненията срещу жалбоподателя са истински и представляват „обосновано подозрение“ по смисъла на член 5 § 1 (c) (*Khodorkovskiy v. Russia*, § 258; *Khodorkovskiy and Lebedev v. Russia*, § 908; *Dochnal v. Poland*, § 111; *Merabishvili v. Georgia* [GC], § 318);
- дали обвиненията срещу жалбоподателя засягат неговата/нейната политическа дейност или обикновени криминални престъпления (*Khodorkovskiy and Lebedev v. Russia*, § 906; *Merabishvili v. Georgia* [GC], § 320);
- дали съдебните решения са добре обосновани и са основани на относимите разпоредби на националното законодателство (*Nastase v. Romania* (dec.), § 107).

58. Фактът, че политически опоненти или бизнес конкуренти на заподозрян може пряко или косвено да се възползват от неговото осъждане, не трябва да попречи на властите да преследват такова лице, ако има истински обвинения срещу него/нея. С други думи, високият политически статус не дава имунитет (*Khodorkovskiy v. Russia*, § 258; *Khodorkovskiy and Lebedev v. Russia*, § 903).

59. Въпреки че наказателните преследвания, започнати срещу политици и високопоставени служители след смяна на властта, биха могли да внушат желание за премахване или ощетяване на тях или на техните политически партии, те могат също така да отразяват желание да се справят с предполагаеми неправомерни действия на предишно правителство, чиито членове не могат да бъдат подведени под отговорност докато са на власт (*Merabishvili v. Georgia* [GC], § 323; *Khodorkovskiy and Lebedev v. Russia*, § 903). Самият факт, че един политик е наказателно преследван дори по време на предизборна кампания, не е автоматично в нарушение на правото му да се кандидатира. (*Uspaskich v. Lithuania*, §§ 90-100). Няма право като такова по Конвенцията някой да не бъде наказателно преследван (*Merabishvili v. Georgia* [GC], § 320).

60. В същото време липсата на конкретен политически статус, като този на лидер на опозиция или на държавен служител, не изключва политическа мотивация зад оспорваните мерки. Съдът е установил скрити цели по дела за задържане на известни активисти на гражданското

общество и лидери на НПО, критични към изборите или участващи в протести срещу правителството (*Mammadli v. Azerbaijan*, § 103; *Rashad Hasanov and Others v. Azerbaijan*, § 124).

61. Изявления на политици и държавни служители могат да се разглеждат като доказателство за скрита цел зад едно съдебно решение само ако има доказателства, че съдилищата не са достатъчно независими от изпълнителната власт (*Tchankotadze v. Georgia*, § 114; *Merabishvili v. Georgia* [GC], § 324).

62. Вътрешните решения, които отказват екстрадиция, не определят непременно оценката на Съда за наличието на политическа мотивация зад наказателното преследване, тъй като по същество екстрадиционните съдилища оценяват бъдещ риск, докато Съдът се занимава с минали факти; това оцветява съответните им оценки на неубедителни контекстуални доказателства (*Merabishvili v. Georgia* [GC], § 330).

С. Доказателства, водещи до установяване на нарушение на член 18

1. Преки доказателства

63. По следните дела Съдът основава своите констатации за нарушение на член 18 във връзка с член 5 на преки писмени доказателства за скрита цел.

64. По делото *Gusinskiy v. Russia* жалбоподателят, богат бизнесмен, е обвинен и задържан под стража, за да бъде принуден да продаде медийната си компания на държавна компания. Прякото доказателство произтича от писмено споразумение, одобрено от правителствен министър, свързващо отпадането на обвиненията срещу жалбоподателя с продажбата на дружеството, и от условията на решението за прекратяване на наказателното производство срещу него, което се позовава на това споразумение. Ответното правителство не се е стремilo да отрече тази връзка (§§ 73-78).

65. По делото *Lutsenko v. Ukraine* Съдът се позовава на аргументите в искането на следователя за досъдебното задържане на жалбоподателя, че чрез разговори с медиите той се опитва да изопачи общественото мнение, да дискредитира органите на прокуратурата и да повлияе на предстоящия му процес. За Съда това показва, че задържането има за цел да накаже жалбоподателя за публичното заявяване на неговата невинност (§§ 26 и 108-109).

66. По делото *Tymoshenko v. Ukraine* Съдът се позовава на изявленията в молбата на прокуратурата за досъдебното задържане на жалбоподателката и в съответното съдебно решение, които показват, че целта е била тя да бъде наказана за неуважение към съда и за нейното обструктивно поведение по време на изслушванията (§§ 30-31 и 299).

2. Косвени доказателства

67. По следните дела Съдът констатира нарушение на член 18 във връзка с член 5, основавайки се на косвени доказателства за скрита цел.

68. По делото *Cebotari v. Moldova* Съдът констатира, че ръководителят на държавна компания е бил задържан под стража по изфабрикувани обвинения с цел оказване на натиск върху него за да се възпрепятства частна компания, Oferta Plus, с която той е свързан, да поддържа жалбата си до Съда. Съдът основава тази констатация на факта, че материалите по делото не могат да доведат обективен наблюдател разумно да се предположи, че жалбоподателят може да е извършил престъплението, във връзка с което е бил задържан. Съдът също така е повлиян от контекста на делото (§§ 50-53), по-специално,

- неговите констатации по делото *Oferta Plus S.R.L. v. Moldova* относно нарушаване на правото на компанията на жалба (§§ 137-143);
- фактът, че обвиненията срещу жалбоподателя са неотделими от обвиненията срещу главния изпълнителен директор на Oferta Plus и че те са тясно свързани с предмета на жалбата на Oferta Plus пред Съда (*Oferta Plus S.R.L. v. Moldova*, § 137);
- фактът, че наказателното производство срещу жалбоподателя и главния изпълнителен директор на Oferta Plus и тяхното задържане съвпадат във времето, са започнати и водени от същите следователи и формулирани по подобен начин;
- фактът, че обвиненията са повдигнати за първи път след като правителството на Молдова е било информирано за жалбата на Oferta Plus в Съда и че тези обвинения, които са прекратени междувременно, са били активирани отново след комуникирането на делото на правителството (*Oferta Plus S.R.L. v. Moldova*, § 142).

69. По следните дела доказателството за скрита цел - да заглушат или да накажат жалбоподателите за тяхната социална, политическа и/или правозащитна дейност – са получени от съпоставяне на липсата на „обосновано подозрение“ по смисъла на член 5 § 1 (с) в комбинация от относими към конкретния случай факти или контекстуални фактори.

70. По делото *Ilgar Mammadov v. Azerbaijan* тези конкретни факти включват тясна хронологична корелация между записите в блога на жалбоподателя, които критикуват властите и разпространяват информация, която те се опитват да заглушат, публичното изявление на властите, което ги отхвърля, обвиненията и ареста (§§ 141-143).

71. По делото *Rasul Jafarov v. Azerbaijan* (§§ 156-162) и *Mammadli v. Azerbaijan* (§§ 98-104) относимите фактори са все по-строгото регулиране на НПО и тяхното финансиране в Азербайджан, обвиненията на високопоставени служители и проправителствените медии, че активисти като жалбоподателя са чуждестранни агенти и предатели и паралелното задържане и наказателно преследване на други подобни активисти.

72. В допълнение, по делото *Mammadli v. Azerbaijan* Съдът придава тежест на периода, в който се образува наказателното производство, тоест само няколко дни след публикуването на доклада, критичен за президентските избори, от неправителствената организация на жалбоподателя. Той отчита и факта, че обвиненията срещу жалбоподателя конкретно се отнасят до безвъзмездните средства, които са отпуснати с цел финансиране на мониторинга на президентските избори през 2013 г. (§ 102).

73. По делото *Rashad Hasanov and Others v. Azerbaijan*, Съдът също придава тежест на сроковете за образуване на наказателните производства срещу жалбоподателите, тоест малко след поредица от демонстрации срещу правителството, които тяхната НПО - NIDA - организира и провежда. Във връзка с това Съдът взема под внимание специалното отношение към делото им, което е разследвано не от полицията, а от отдела за тежки престъпления в Генералната прокуратура с участието на Министерството на националната сигурност. От съвместното изявление за пресата, публикувано от тези власти след арестите на редица членове на NIDA, за които е установено, че притежават коктейли Молотов, става ясно, че от самото начало те са се насочили към NIDA и са свързали арестите с дейността на тази НПО. Показателно е, че в това изявление без причина или доказателства NIDA е описана като „разрушителна сила“, а нейната дейност е квалифицирана като незаконна само няколко дни преди жалбоподателите – четиримата ѝ членове на борда – да бъдат арестувани. При липса на някакво „обосновано подозрение“ срещу тях и в общия контекст на репресии срещу гражданското общество и съпътстващите ги арести на други активисти, Съдът намира достатъчно основание да заключи, че задържането им е преследвало предполагаема скрита цел (§§ 122-125).

74. От важно значение е, че по делото *Mammadli v. Azerbaijan* (§ 103) и *Rashad Hasanov and Others v. Azerbaijan* (§ 124), предвид статута на жалбоподателите като активисти на

гражданското общество и другите относими контекстуални фактори, посочени по-горе, Съдът отхвърля аргумента на правителството, че тяхното преследване не може да бъде политически мотивирано, тъй като не са опозиционни лидери или държавни служители.

75. По делото *Merabishvili v. Georgia* [GC] Съдът установява нарушение на член 18 във връзка с член 5 § 1, тъй като по време на досъдебното задържане на жалбоподателя неговата основна цел се е променила от такава, която съответства на Конвенцията в скритата цел той да бъде притиснат да предостави информация. Това показва инцидентът с тайното му отвеждане от килията му, за да бъде разпитан от главния прокурор за смъртта на бивш министър-председател и за финансовите дейности на бившия президент.

76. Някои от факторите, довели Съда до този извод, са свързани с времето на инцидента: причините за досъдебното задържане на жалбоподателя изглежда са избледнели; бившият президент, станал обект на няколко криминални разследвания, току-що е напуснал Грузия след края на мандата му; разследването на смъртта на бившия премиер очевидно не е постигнало значителен напредък.

77. Други фактори са показали голямото значение на въпросите относно двамата мъже за властите. Така правителството заявява в съдебното заседание пред Голямата камера, че все още има „огромен въпрос“, на който жалбоподателят трябва да отговори. Прокуратурата е имала правомощието да отхвърли всички обвинения срещу жалбоподателя във всеки един момент без съдебен контрол и е обещала да го направи ако бъде предоставена исканата информация, така че съдилищата е трябвало да прекратят наказателното производство срещу него. Жалбоподателят е бил отведен по таен и очевидно нередовен начин в рамките на една тайна операция, проведена посред нощ, за да се срещне с лице, което е било назначено на неговия пост три седмици преди това. Първоначалната реакция на властите в това отношение е била да постановят категорични откази, а последвалите проверка и разследване са белязани с поредица от пропуски, от които може да се направи извод, че властите са притеснени въпросът да не излезе наяве: главните действащи лица не са разпитани по време на първоначалното разследване, а едва около три години след събитията. Решаващите доказателства по делото – кадрите от камерите за наблюдение на затвора – не са възстановени (*Merabishvili v. Georgia* [GC], §§ 352-353).

D. Недоказани жалби

78. По следните дела Съдът не е удовлетворен, че има достатъчно доказателства за да се заключи, че държавните органи са преследвали цели, различни от предвидените в Конвенцията, или че тези цели са били преобладаващи.

79. По делото *Merabishvili v. Georgia* [GC] Съдът не успява да установи, че предполагаемата скрита цел за отстраняване на жалбоподателя от политическата сцена е била преобладаващата цел на неговото задържане под стража. Той взема предвид по-широкия политически контекст на делото, както и начина, по който се провежда наказателното производство. Първо, преследването на различни висши длъжностни лица от политическата партия на жалбоподателя и свързаните с тях изявления на правителствените служители сами по себе си не биха могли да доведат до извода, че съдилищата, които решават задържането на жалбоподателя, са били ръководени от политическа цел, без да има доказателства, че съдилищата не са били достатъчно независими от изпълнителната власт (§ 324). Второ, продължителността на процеса не е била неоснователно голяма, а мястото на съдебното производство (извън столицата) не навява на мисъл за пазаруване на форум. Трето, недостатъците на съдебните решения от гледна точка на член 5 § 3 сами по себе си не са доказателство за политическа цел. Четвърто, фактът, че съдилищата на други държави членки са отхвърлили искания за екстрадиция на други бивши длъжностни лица от партията на

жалбоподателя с мотива, че наказателните преследвания срещу тях са политически мотивирани, не е задължително да определи оценката на Съда по този въпрос. Фактите по тези дела не са идентични. Освен това екстрадиционните съдилища са оценявали бъдещ риск, докато Съдът е фокусиран върху минали факти (§§ 322-332).

80. По делото *Kamma v. the Netherlands* (Доклад на Комисията) жалбоподателят е бил задържан по обвинения в изнудване, а полицията е използвала задържането му в ареста, за да го разпита за предполагаемото му участие в убийство. Комисията не намира нарушение на член 18 като счита, че полицията е имала право да действа по този начин и че задържането не е накърнило позицията на жалбоподателя по делото за убийство (стр. 10-13).

81. По делото *Ramishvili and Kokhreizze v. Georgia* (dec.) жалбоподателите, които са съоснователи и акционери на телевизионен канал, са задържани под стража по обвинение в изнудване заради това, че са поискали плащане в замяна на това, да не покажат смущаващ документален филм за уж корумпиран парламентарист. Съдът не успява да установи, че задържането им преследва, както се твърди, скритата цел да заглуши техния телевизионен канал и да се прекратят критичните им журналистически мнения, за да се запази репутацията на съответния парламентарист и тази на управляващата партия. Освен че се позовават на общите проблеми с правата на човека в Грузия, жалбоподателите не сочат конкретни факти по конкретното дело, подкрепящи твърдението за някаква скрита цел. От друга страна, Съдът взема под внимание редица фактори, сочещи липсата на предполагаемата скрита цел. Поспециално обвиненията срещу жалбоподателите не се отнасят до тяхната журналистическа дейност. За разлика от ситуацията по делото *Gusinskiy v. Russia*, правителството не им е предложило никакъв вид сделка в замяна на прекратяване на наказателното производство. Каналът им и продължил да излъчва, а противоречивият документален филм е излъчен дори след задържането им. Освен това грузинският парламент е провел собствено разследване на търговските дейности на депутата, след което той е подал оставка. Поради това жалбата на жалбоподателите по член 18 във връзка с член 5 е отхвърлена като необоснована.

82. По делото *Dochnal v. Poland* жалбоподателят, бизнесмен и лобист, е задържан под стража по обвинение в укриване на данъци, пране на пари и предлагане на подкуп на народен представител. Тези обвинения представляват „обосновано подозрение“ и следователно задържането му преследва цел, предвидена в член 5 § 1 (с). Съдът признава, че делото му може би предизвиква известно съмнение дали реалното намерение на властите не е било да извлече от него допълнителни доказателства по различни чувствителни политически въпроси. Но твърденията на жалбоподателя за предполагаема скрита цел са ограничени до заявлението, че властите са го държали в ареста, за да го преследват и да злоупотребяват с него. Поради това оплакването му по член 18 във връзка с член 5 § 1 е отхвърлено като явно необосновано (§§ 115-116).

83. По делото *Nastase v. Romania* (dec.) жалбоподателят, бивш министър-председател и председател на политическа партия, твърди, че осъждането му за редица корупционни престъпления е политически мотивирано. В подкрепа на твърдението си той сочи изявленията в решението, че „олицетворява корупцията на политическата класа“, което изисква „поучителна присъда“ лишаване от свобода (§§ 34 и 106). За Съда обаче такива изявления са по-скоро констатация на вътрешния съд по отношение на наказателната му отговорност, а не израз на някакъв скрит мотив. Освен това решенията на националните съдилища са били добре обосновани и основани на съответните разпоредби на вътрешното законодателство. Въпреки че високият политически статус на жалбоподателя може да породи известно подозрение относно реалния интерес на властите в убежденията му, твърденията му в това отношение са доста неясни и не се отнасят до конкретни доказателства за злоупотреба с власт. Поради това Съдът отхвърля като явно необосновано оплакването на жалбоподателя по член 18 във връзка с член 6 § 1 (§§ 108-109).

84. По делото *Tchankotadze v. Georgia* жалбоподателят, високопоставен държавен служител, е преследван за злоупотреба с власт и задържан под стража малко след като г-н Саакашвили е избран за президент на Грузия. По време на предизборната си кампания за президент Саакашвили е заплашил публично, че жалбоподателят ще бъде „затворен“. Съдът отхвърля като явно необосновано оплакването на жалбоподателя по член 18 във връзка с член 5, тъй като оспорваната заплаха е недостатъчна, за да се разкрие скрита цел зад неговото преследване и свързаното с него задържане под стража. При липсата на други допълнителни доказателства или доводи Съдът не е могъл да установи, че образуването на наказателното дело е необходимо свързано с тази заплаха или че президентът Саакашвили по някакъв друг начин е повлиял неоправдано за образуването на делото. Освен това не е имало нищо, което да подсказва, че прокуратурата или съдебните органи са показали, по официални или неофициални канали, наличието на каквито и да било скрити мотиви (§§ 114-115).

85. Делата *OAO Neftyanaya Kompaniya Yukos v. Russia*, *Khodorkovskiy v. Russia* и *Khodorkovskiy and Lebedev v. Russia* са заведени съответно от един от най-големите руски производители на петрол и неговите висши мениджъри и основни акционери, които са сред най-богатите хора в Русия. Г-н Ходорковски също така е бил политически активен: той е отделял значителни средства за подкрепа на опозиционните партии. И двамата мениджъри са задържани и впоследствие осъдени за укриване на данъци и измами. През същия период са образувани данъчни и изпълнителни производства срещу дружеството ЮКОС, което е поставено в ликвидация. Неговата кончина е резултат от безкомпромисното изпълнение на данъчни задължения и непропорционални такси на съдебните изпълнители.

86. Съдът приема, че обстоятелствата около тези дела могат да се тълкуват като подкрепящи твърдението на жалбоподателите за неподходящи мотиви: властите се опитват да намалят политическото влияние на „олигарсите“, а бизнес проектите на ЮКОС противоречат на петролната политика на държавата, която е един от основните печелевши от неговото ликвидиране (*Khodorkovskiy and Lebedev v. Russia*, § 910; *OAO Neftyanaya Kompaniya Yukos v. Russia*, §§ 237-238). Независимо от това, Съдът не се е убедил, че процесното производство главно преследва, както се твърди, основната цел да премахне г-н Ходорковски от политическата сцена и да даде възможност на държавата да присвои активите на ЮКОС (*Khodorkovskiy v. Russia*, § 260; *OAO Neftyanaya Kompaniya Yukos v. Russia*, § 665; *Khodorkovskiy and Lebedev v. Russia*, § 908).

87. Жалбоподателите са се позовавали на косвени доказателства и авторитетни становища от политически институции, неправителствени организации или общественици, за да подкрепят твърденията си по член 18. Но Съдът приема, че те не са предоставили „неоспоримо и пряко доказателство“ (*Khodorkovskiy v. Russia*, § 260; *OAO Neftyanaya Kompaniya Yukos v. Russia*, § 663; *Khodorkovskiy and Lebedev v. Russia*, § 902). Но по делото *Merabishvili v. Georgia* [GC], Съдът пояснява, че не се ограничава до пряко доказване във връзка с подобни оплаквания и че тежестта на доказване не се носи от едната или другата страна (§§ 311 и 316). Следователно тези дела трябва да се четат в светлината на това пояснение. Съдът се позовава и на следните аргументи.

88. Първо, възприемането от властите на г-н Ходорковски като сериозен политически опонент и ползата за държавната компания в резултат от ликвидацията на ЮКОС не са достатъчни за установяване на нарушение на член 18, тъй като наказателното преследване на всеки с толкова висок профил ще бъде неизбежно от полза за опонентите му. Нещо повече, това съображение не трябва да пречи на властите да преследват такова лице, ако срещу него има сериозни обвинения: „високият политически статус не дава имунитет“ (*Khodorkovskiy v. Russia*, §§ 257-58; *Khodorkovskiy and Lebedev v. Russia*, § 903).

89. Второ, обвиненията срещу мениджърите на ЮКОС са били истински и сериозни, наказателното им дело е имало „здравословно ядро“ (*Khodorkovskiy v. Russia*, § 258;

Khodorkovskiy and Lebedev v. Russia, § 908). Властите са действали също така легитимно за да се борят с укриването на данъци от ЮКОС (*OAO Neftyanaya Kompaniya Yukos v. Russia*, § 664). Съдът отхвърля твърдението на дружеството, че дългът му е установен в резултат на непредвидимо, незаконно и произволно тълкуване на вътрешното законодателство (*ibid.*, §§ 605, 616 и 664).

90. Трето, нито едно от обвиненията срещу мениджърите на ЮКОС не се отнася до тяхната политическа дейност - те са били преследвани за обичайни престъпления (*Khodorkovskiy and Lebedev v. Russia*, § 906).

91. И накрая, решенията на съдилищата на други държави членки, които са отказали да екстрадират съдружниците на жалбоподателите в Русия, или са отказали правна помощ, издавали са разпореждания или са отсъждали срещу руските власти по дела, свързани с ЮКОС, макар и силен аргумент, не е бил достатъчен, тъй като доказателствата и доводите пред тези съдилища са можели да се различават от тези пред Съда (*Khodorkovskiy v. Russia*, § 260; *Khodorkovskiy and Lebedev v. Russia*, § 900).

92. Съдът не установява наличие на предполагаеми скрити цели и не установява нарушение на член 18 във връзка с член 5 по делото *Khodorkovskiy v. Russia*, и във връзка с член 1 от Протокол № 1 по делото *OAO Neftyanaya Kompaniya Yukos v. Russia*. По делото *Khodorkovskiy and Lebedev v. Russia* Съдът е готов да приеме, че зад наказателното преследване на жалбоподателите има скрита цел. Той обаче не намира нарушение на член 18, тъй като не е доказано, че скритата цел е преобладаваща.

Списък на цитираните дела

Съдебната практика, цитирана в това ръководство, се отнася до решения, постановени от Съда, и до решения или доклади на Европейската комисия по правата на човека („Комисията“). Ако не е посочено друго, всички препратки са към решение по същество, постановено от камара на Съда. Съкращението „(dec.)“ означава, че цитираното е решение не по същество на Съда, а „[GC]“, че делото е изслушано от Голямата камара.

Решенията на камарите, които не са били окончателни по смисъла на член 44 от Конвенцията при публикуването на тази актуализация, са отбелязани със звездичка (*) в списъка по-долу. Член 44 § 2 от Конвенцията гласи: „ 2. Решението на камара по същество става окончателно а) когато страните заявят, че няма да поискат делото да бъде отнесено до голямата камара; или б) три месеца след датата на решението, ако не е поискано отнасяне на делото до голямата камара; или с) когато съставът на голямата камара отхвърли молбата за отнасяне, подадена съгласно член 43“. В случаите, когато искането за сезиране се приема от състава на Голямата камара, решението на камарата не става окончателно и по този начин няма правна сила; последвалото решение на Голямата камара става окончателно.

Хипервръзките към случаите, цитирани в електронната версия на ръководството, насочват към базата данни HUDOC (<http://hudoc.echr.coe.int>), която осигурява достъп до практиката на Съда (решения на Голямата камара, камара и комитет, комуникирани дела, консултативни становища и правни резюмета от Информационната бележка по съдебната практика), на Комисията (решения и доклади) и резолюциите на Комитета на министрите.

Съдът постановява решенията си на английски и/или френски, двата му официални езика. HUDOC съдържа също преводи на много важни дела на повече от тридесет неофициални езици и връзки към около сто онлайн колекции от съдебни практики, произведени от трети страни.

—А—

[Aktaş v. Turkey](#), no. 24351/94, ECHR 2003-V
[Ashingdane v. the United Kingdom](#), 28 May 1985, Series A no. 93
[Azimov v. Russia](#), no. 67474/11, 18 April 2013

—В—

[Baka v. Hungary](#) [GC], no. 20261/12, 23 June 2016
[Bączkowski and Others v. Poland](#), no. 1543/06, 3 May 2007
[Beyeler v. Italy](#) [GC], no. 33202/96, ECHR 2000-I
[Bîrsan v. Romania](#) (dec.), no. 79917/13, 2 February 2016
[Bozano v. France](#), 18 December 1986, Series A no. 111

—С—

[C.R. v. Switzerland](#) (dec.), no. 40130/98, 14 October 1999
[Cebotari v. Moldova](#), no. 35615/06, 13 November 2007
[Čonka v. Belgium](#), no. 51564/99, ECHR 2002-I
[Cyprus v. Turkey](#) [GC], no. 25781/94, ECHR 2001-IV

—D—

De Wilde, Ooms and Versyp v. Belgium, 18 June 1971, Series A no. 12
Dochnal v. Poland, no. 31622/07, 18 September 2012

—E—

El-Masri v. the former Yugoslav Republic of Macedonia [GC], no. 39630/09, ECHR 2012
Eshonkulov v. Russia, no. 68900/13, 15 January 2015

—G—

Gafgaz Mammadov v. Azerbaijan, no. 60259/11, 15 October 2015
Giorgi Nikolaishvili v. Georgia, no. 37048/04, 13 January 2009
Georgia v. Russia (I) [GC], no. 13255/07, ECHR 2014
Gillow v. the United Kingdom, 24 November 1986, Series A no. 109
Gusinskiy v. Russia, no. 70276/01, ECHR 2004-IV
Guzzardi v. Italy, 6 November 1980, Series A no. 39

—H—

Hakobyan and Others v. Armenia, no. 34320/04, 10 April 2012
Huseynli and Others v. Azerbaijan, nos. 67360/11 and 2 others, 11 February 2016

—I—

Ibrahimov and Others v. Azerbaijan, nos. 69234/11 and 2 others, 11 February 2016
Ilgar Mammadov v. Azerbaijan, no. 15172/13, 22 May 2014
Ilgar Mammadov v. Azerbaijan (no. 2), no. 919/15, 16 November 2017
Ireland v. the United Kingdom, 18 January 1978, Series A no. 25
Isik v. Turkey, no. 24128/94, Commission decision of 29 November 1995
Iskandarov v. Russia, no. 17185/05, 23 September 2010

—J—

Janowiec and Others v. Russia [GC], nos. 55508/07 and 29520/09, ECHR 2013
Jordan v. the United Kingdom (dec.), no. 22567/02, 23 November 2004
Josephides v. Turkey (dec.), no. 21887/93, 24 August 1999

—K—

Kafkaris v. Cyprus [GC], no. 21906/04, ECHR 2008
Kamma v. the Netherlands, no. 4771/71, Commission's report of 14 July 1974
Kasparov v. Russia, no. 53659/07, 11 October 2016
Khodorkovskiy v. Russia, no. 5829/04, 31 May 2011
Khodorkovskiy v. Russia (no. 2) (dec.), no. 11082/06, 8 November 2011
Khodorkovskiy and Lebedev v. Russia, nos. 11082/06 and 13772/05, 25 July 2013
Kucheruk v. Ukraine, no. 2570/04, 6 September 2007

—L—

Lawless v. Ireland (no. 3), 1 July 1961, Series A no. 3
Lebedev v. Russia (no. 2) (dec.), no. 13772/05, 27 May 2010
Lingens v. Austria, 8 July 1986, Series A no. 103
Lutsenko v. Ukraine, no. 6492/11, 3 July 2012

—M—

Mammadli v. Azerbaijan, no. 47145/14, 19 April 2018
Merabishvili v. Georgia [GC], no. 72508/13, 28 November 2017

—N—

Nachova and Others v. Bulgaria [GC], nos. 43577/98 and 43579/98, ECHR 2005-VII
Nastase v. Romania (dec.), no. 80563/12, 18 November 2014
Navalnyy v. Russia*, nos. 29580/12 and 4 others, 2 February 2017, case referred to the Grand Chamber on 29 May 2018
Navalnyy and Ofitserov v. Russia, nos. 46632/13 and 28671/14, 23 February 2016
Navalnyy and Yashin v. Russia, no. 76204/11, 4 December 2014
Navalnyye v. Russia, no. 101/15, 17 October 2017
Nemtsov v. Russia, no. 1774/11, 31 July 2014
Nowak v. Ukraine, no. 60846/10, 31 March 2011

—O—

ОАО Нефтяная Компания Yukos v. Russia, no. 14902/04, 20 September 2011
Oates v. Poland (dec.), no. 35036/97, 11 May 2000
Oferta Plus S.R.L. v. Moldova, no. 14385/04, 19 December 2006
Oleksiy Mykhaylovych Zakharkin v. Ukraine, no. 1727/04, 24 June 2010

—R—

Ramishvili and Kokhreidze v. Georgia (dec.), no. 1704/06, 27 June 2007
Rashad Hasanov and Others v. Azerbaijan, nos. 148653/13 and 3 others, 7 June 2018
Rasul Jafarov v. Azerbaijan, no. 69981/14, 17 March 2016

—S—

Şener v. Turkey, no. 26680/95, 18 July 2000
Shimovolos v. Russia, no. 30194/09, 21 June 2011

—T—

Tchankotadze v. Georgia, no. 15256/05, 21 June 2016
The United Macedonian Organisation Ilinden – PIRIN and Others v. Bulgaria (no. 2), nos. 41561/07 and 20972/08, 18 October 2011

Timurtaş v. Turkey, no. 23531/94, Commission’s report of 29 October 1998

Timurtaş v. Turkey, no. 23531/94, ECHR 2000-VI

Tymoshenko v. Ukraine, no. 49872/11, 30 April 2013

—U—

Uspaskich v. Lithuania, no. 14737/08, 20 December 2016

—W—

Weeks v. the United Kingdom, 2 March 1987, Series A no. 114

Winterwerp v. the Netherlands, 24 October 1979, Series A no. 33